

A1.

Με αυτά τα μέσα λοιπόν εφοδιασμένοι οι άνθρωποι, στην αρχή κατοικούσαν διασκορπισμένοι και γι' αυτό (=δε) δεν υπήρχαν αφανίζονταν λοιπόν από τα θηρία, γιατί από κάθε άποψη ήταν πιο αδύναμοι από αυτά, και οι τεχνικές γνώσεις τους βοηθούσαν βέβαια ικανοποιητικά για την ανεύρεση τροφής, ήταν όμως ανεπαρκείς όσον αφορά τον πόλεμο με τα θηρία –γιατί δεν είχαν ακόμη την πολιτική τέχνη της οποίας μέρος είναι η πολεμική– ένιωθαν λοιπόν την ανάγκη να συγκεντρώνονται και να εξασφαλίζουν τη σωτηρία τους κτίζοντας πόλεις· κάθε φορά λοιπόν που συγκεντρώνονταν, αδικούσαν ο ένας τον άλλο, επειδή δεν είχαν πραγματικά την πολιτική τέχνη, ώστε πάλι διασκορπίζονταν (επειδή διασκορπίζονταν) και καταστρέφονταν.

Ο Δίας λοιπόν, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως χαθεί εντελώς, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους το σεβασμό και τη δικαιοσύνη για να αποτελούν αυτά την τάξη στις πόλεις και δεσμούς που θα συνέχουν (ενώνουν) τους ανθρώπους με τη φιλία.

B1. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος έλαβε τα δώρα του Προμηθέα, τη φωτιά, που εκλάπη από τον Ήφαιστο και την έντεχνο σοφία από την Αθηνά, αναβαθμίστηκε. Επειδή συμμετείχε στο θεϊκό μερίδιο (κυρίως με την κατοχή της φωτιάς που οι αρχαίοι τη θεωρούσαν αποκλειστικό κτήμα των θεών με σπουδαία μορφωτική δύναμη για τον άνθρωπο): συγγένεψε με τους θεούς και κατ' αυτό τον τρόπο έφτασε στο σημείο να τους πιστεύει. Μάλιστα ίδρυσε και ναούς, βωμούς και έφτιαξε αγάλματα θεών προκειμένου να διευκολύνεται στην λατρευτική διαδικασία. Βέβαια ο Πρωταγόρας ως αγνωστικιστής έντεχνα σ' αυτό το σημείο χρησιμοποιεί τη φράση «θεούς ενόμισεν». Επιδιώκει μ' αυτό τον τρόπο να δώσει τη νοηματική διάσταση ότι οι άνθρωποι πίστεψαν σε θεούς και όχι στους θεούς. Εξηγεί δηλαδή τον τρόπο και τους λόγους που οι άνθρωποι πίστεψαν στους θεούς χωρίς όμως να ασπάζεται και ο ίδιος αυτή τη θρησκευτική πεποίθηση. Ο Ν. Σκουτερόπουλος τονίζει ότι όπως ερμηνεύει στο μύθο τη δημιουργία του θρησκευτικού συναισθήματος ο Πρωταγόρας, παρουσιάζει τη θρησκεία ως ανθρωπολογικό δεδομένο, η οποία συμπεριλαμβάνεται στα επιτεύγματα του ανθρώπου και αποτελεί μέρος της πολιτισμικής του ανέλιξης. Από τον τρόπο που χειρίζεται το θέμα στο μύθο φαίνεται επίσης ότι το θρησκευτικό συναίσθημα δεν ήταν έμφυτο και εξ αρχής συνδεδεμένο με την ανθρώπινη φύση, αλλά διαμορφώθηκε στην πορεία της ανθρώπινης ζωής ως στάδιο εξέλιξης του πολιτισμού. Πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι η άποψη σχετικά με τη γέννηση της θρησκείας είναι πλατωνική. Τέλος είναι λογικό ο Πρωταγόρας να αποκλίνει λίγο από τις θέσεις του προκειμένου να ταυτιστεί με το λαϊκό αίσθημα, εφόσον απευθύνεται σε Αθηναίους, που είναι βαθιά θρησκευόμενοι.

B2.

Παρόλα τα πλεονεκτήματα που εξασφάλισε το ανθρώπινο γένος με την παρέμβαση του προμηθέα, δεν κατόρθωσε να μεθοδεύσει κατάλληλους τρόπους αντιμετώπισης των θηρίων καταστρέφονταν λοιπόν από τα άγρια ζώα διότι ζούσαν διασκορπισμένοι, ενώ δεν είχαν αναπτύξει ακόμα την πολεμική τέχνη για να τα εξολοθρεύσουν, αφού η πολεμική είναι μέρος της πολιτικής, την οποία οι άνθρωποι δεν έχουν ακόμα καλλιεργήσει, εφόσον αυτή δημιουργείται μόνο σε πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες. Ο Πρωταγόρας, βάσει

του μύθου θεωρεί ότι οι άνθρωποι αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν πόλεις-κράτη διότι, όταν ζούσαν διασκορπισμένοι, καταστρέφονταν από τα θηρία. Γι' αυτό αποφάσισαν να συγκροτήσουν κοινωνίες ώστε μέσα από τη συλλογική ζωή και δράση να προστατευθούν από τα άγρια ζώα. Βέβαια η πρώτη απόπειρα των ανθρώπων για κοινωνική οργάνωση ήταν ανεπιτυχής διότι δε διέθεταν ακόμα την πολιτική αρετή. Έτσι στις πρώτες αυτές κοινωνικές μονάδες επικρατούσαν αυθαιρεσίες, αδικίες, έχθρες με αποτέλεσμα να διασπάται η κοινωνική συνοχή και οι άνθρωποι να επανέρχονται στην προτέρα κατάσταση του μεμονωμένου τρόπου ζωής όπου όμως παραμόνευε ο κίνδυνος των θηρίων. Με άλλα λόγια, η οργάνωση των ανθρώπων σε πόλεις είναι προϊόν ανάγκης για αποσόβηση του φυσικού κινδύνου. Είναι αποτέλεσμα μιας κοινωνικής σύμβασης, ενός κοινωνικού συμβολαίου. Ο Δίας βλέποντας ότι το ανθρώπινο γένος κινδυνεύει και να καταστραφεί είτε από τα θηρία είτε από τις φιλονικίες και την εχθρότητα των ανθρώπων, επεμβαίνει δυναμικά και στέλνει τον Ερμή να μεταφέρει στους ανθρώπους τα δύο βασικά συστατικά στοιχεία της πολιτικής αρετής, τον αλληλοσεβασμό (αιδώς) και τη δικαιοσύνη (δίκη) προκειμένου να αποτελέσουν αυτά την ευκοσμία, την τάξη και την πειθαρχία μέσα στις πόλεις, αλλά και δεσμούς φιλίας μεταξύ των ανθρώπων. Η αιδώς είναι το αίσθημα ντροπής του κοινωνικού ανθρώπου για κάθε πράξη που προσκρούει στον καθιερωμένο ηθικό κώδικα του κοινωνικού περιβάλλοντος. Βέβαια στο μύθο αποκτά πολυδιάστατη σημασία. Δεν είναι μόνο το ενοχικό αίσθημα του ανθρώπου που προβαίνει σε ανήθικες πράξεις. Πρωταρχικά περιλαμβάνει τον αυτοσεβασμό και παράλληλα το σεβασμό προς τους άλλους και την κοινωνία γενικότερα. Η δίκη είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η έμφυτη αντίληψη για το δίκαιο, ο σεβασμός των δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας και η σταθερή και η διαρκής θέληση του ανθρώπου να αποδίδει στον καθένα αυτό που ανήκει, σύμφωνα με τους γραπτούς και άγραφους νόμους. Ο Ερμής μπαίνει σε δίλλημα σχετικά με το πώς πρέπει να μοιράσει την πολιτική αρετή στους ανθρώπους. Έτσι ρωτάει το Δία αν πρέπει να τη μοιράσει όπως τις υπόλοιπες τέχνες ή να τα μοιράσει σε όλους. Η απάντηση του Δία είναι απόλυτη: Να μοιραστεί η πολιτική αρετή **υποχρεωτικά σε όλους** και όποιος δεν την δεχθεί **να θανατώνεται** ως αρρώστια της πόλης. Μάλιστα υποδεικνύει ή υπενθυμίζει στον κορυφαίο των θεών πώς μοιράστηκαν οι προηγούμενες τέχνες λες και ο Δίας αγνοεί το γεγονός (παρότι ο ίδιος τις μοίρασε). Αυτή η αφελής στάση του Ερμή έχει λειτουργική σκοπιμότητα μέσα στο κείμενο καθώς: Δίνεται η δυνατότητα στον Πρωταγόρα μέσα από την έντεχνη αυτή επινόηση να προβάλλει τον καταμερισμό της εργασίας και το προηγμένο πολιτιστικό επίπεδο της αθηναϊκής κυρίως κοινωνίας. Εφόσον ο Πρωταγόρας κάνει αναφορά στον καταμερισμό της εργασίας, ασφαλώς του αποδίδει μεγάλη σημασία για την εξέλιξη του πολιτισμού, καθώς είναι απόλυτα φυσικό ότι η αποκλειστική ενασχόληση του ανθρώπου με ένα συγκεκριμένο τομέα εργασίας έχει ως συνέπεια την βαθύτερη και πιο ποιοτική γνώση και άσκηση του αντικειμένου του. Η ύπαρξη δε αυτού του καταμερισμού και της εξειδίκευσης στην αθηναϊκή κοινωνία δηλώνει το προηγμένο επίπεδο του πολιτισμού στην πόλη αυτή.

ΝΕΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

B3.

Σε ολόκληρο το πρωτότυπο απόσπασμα, κυρίαρχα όμως στο συγκεκριμένο σημείο, γίνεται φανερή η σημαντικότητα της πολιτικής αρετής και η αναγκαιότητα της στη διαμόρφωση μιας πολιτειακά οργανωμένης κοινωνίας.

Κατ' αρχήν μας ξενίζει το γεγονός ότι ενώ ο κορυφαίος των Θεών παραχώρησε την πολιτική αρετή σε όλους, ορίζει στη συνέχεια την ποινή της θανάτωσης για κείνον που δε θα τη δεχτεί. Είναι σαν να αποδέχεται δηλαδή ότι κάποιος θνητός θα παρακούσει τις εντολές του. Μάλιστα αυτό το οξύμωρο σχήμα μεγενθύνετε ακόμα περισσότερο εξαιτίας της επισήμανσης του ότι δεν είναι δυνατό να δημιουργηθούν πόλεις-κράτη αν δε λάβουν την πολιτική αρετή όλοι ανεξαιρέτως. Πώς είναι δυνατόν λοιπόν κάτω από

τέτοιες συνθήκες ένας κοινός θνητός να παρακούσει τις εντολές του κορυφαίου των Θεών και να τον αναγκάσει να οδηγηθεί στην επιβολή της εσχάτης των ποινών;

Η εξισορρόπηση και ερμηνεία αυτής της περιέργης συμπεριφοράς επιτυγχάνεται αν αναλογιστούμε ότι πρόκειται για μύθο και επιχειρήσουμε να κάνουμε τον αποσυμβολισμό αφαιρώντας αυτό το αλληγορικό περίβλημα. Πάνω σ' αυτό το πλαίσιο ο Δίας αποσυμβολίζει το λόγο, τη φύση και τη νομοτέλεια της. Από τη στιγμή που ο Δίας, δηλαδή η φύση δεν μπόρεσε να κάνει την πολιτική αρετή μέρος της αρχικής φύσης του ανθρώπου, αυτό σημαίνει ότι την παραχώρησε μεν σε όλους αλλά ως δυνατότητα, ως χάρισμα δεκτικότητας που όμως θα πρέπει να καλλιεργηθεί από τον καθένα ξεχωριστά προκειμένου να μετουσιωθεί σε ικανότητα, έμπρακτη εκδήλωση στον καθημερινό βίο του ανθρώπου. Αυτό με απλά λόγια σημαίνει ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται. Εννοείται βέβαια παράλληλα ότι το άκουσμα της θανατικής ποινής, προβαλλόμενη έστω και με το ένδυμα του μύθου προσδίδει ιδιαίτερη, ξεχωριστή οντότητα στην αξία της και τη σημασία που έχει για την πολιτειακή οργάνωση.

Αυτό ακριβώς το γεγονός προβάλλεται και στο μεταφρασμένο απόσπασμα όπου ο Πρωταγόρας καταδεικνύει την προσπάθεια που γίνεται κυρίως από τους σπουδαίους πολιτικούς άνδρες προκειμένου να διδάξουν στα παιδιά τους την πολιτική αρετή. Δεν είναι φυσιολογικό, τονίζει, να τους μαθαίνουν όλα τα υπόλοιπα, που η άγνοια τους δεν επιφέρει καμία συνέπεια και να μην τους διδάσκουν την πολιτική αρετή που αν δεν την κατέχουν κινδυνεύουν με θανάτωση, εξορία, δήμευση περιουσίας, συνολική καταστροφή της οικογένειας, δηλαδή ποινές εξοντωτικές όχι μόνο για το άτομο αλλά και για το γένος του. Θεωρεί ο σοφιστής αδιανόητο να μη γίνεται προσπάθεια από τους κοινωνικούς φορείς για τη διδασκαλία της πολιτικής αρετής γιατί διαφορετικά δεν μπορεί να διατηρηθεί η ενότητα και η συνοχή της πόλης-κράτους θέση που προβάλλεται έντονα και στο πρωτότυπο απόσπασμα. Βέβαια δεν αποδεικνύει με χειροπιαστά παραδείγματα ότι αυτή η προσπάθεια στέφεται με επιτυχία, τουλάχιστον όμως προβάλλεται, η έντονη επιθυμία και απαίτηση να προετοιμάσουν τα παιδιά τους για την κοινωνική ζωή ή δράση.

B4.

- α. → Σωστό
- β. → Λάθος
- γ. → Λάθος
- δ. → Σωστό
- ε. → Λάθος

B5.

- λοχαγός = συναγωγοί
- ἀγαλλίασις = ἀγάλματα
- θρέψις = τροφάς
- βαθμίς = βωμούς
- ἄφιξις = ἰκανή
- ὄχυρός = μετέσχε, εἶχον
- διάδημα = ὑποδέσεις
- νεογνός = συγγένειαν, γένοιτο

ὀλέθριος = ἀπόλλυντο
δεισιδαίμων = δείσας

Αδίδακτο

Γ1.
Τέτοιες λοιπόν ήταν οι ναυτικές δυνάμεις των Ελλήνων, αυτές που υπήρξαν και στα παλιά τα χρόνια και αργότερα. Απέκτησαν όμως πολύ μεγάλη (σημαντική) δύναμη όσοι ασχολούνταν με αυτές (ναυτικές δυνάμεις) και με την αύξηση των εσόδων τους και με την εξουσία πάνω στους άλλους. Γιατί, κάνοντας επιδρομές στα νησιά τα υπέτασσαν και ιδιαίτερα όσοι δεν είχαν αρκετή γη. Στη στεριά, αντίθετα, πόλεμος δεν έγινε κανένας από όπου να δημιουργήθηκε μια (σημαντική) δύναμη σε κάποιους (στον οποίο να συναθροίστηκε σημαντική δύναμη). Όλοι (οι πόλεμοι) όμως, όσοι και έγιναν, ήταν για τον καθένα προς τους γείτονες του και οι Έλληνες δεν έκαναν επεκτατικές εκστρατείες μακριά από τη χώρα τους για να υποτάξουν άλλους. Επίσης δεν είχαν προσχωρήσει στις ισχυρότερες πόλεις ως υπήκοοι, ούτε πάλι οι ίδιοι έκαναν κοινές εκστρατείες ενωμένοι σαν ίσοι με ίσους.

Γ2.
ἦν = ἔσται
ἐλαχίστην = ἐλάττωσι
προσσχόντες = πρόσσχωμεν
ἐπιπλέοντες = ἐπιπλεῖτε
κατεστρέφοντο = κατεστράφθω
μάλιστα = μάλα
διαρκῆ = διαρκές
ἐκδήμους = ἐκδήμοις
οὐδείς = οὐδεμιᾶς
ἐξῆσαν = ἐξελθεῖν

Γ3α.
τα ναυτικά: υποκείμενο στο ἦν (αττική σύνταξη)
αὐτοῖς: αντικείμενο στο προσσχόντες
ἄλλων: γενική αντικειμενική στο ἀρχῆ
ἐπὶ καταστροφῆ: εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο ἐξῆσαν
υπήκοοι: επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος
ξυνειστήκεσαν

Γ3β.
Ἄπαντες γινώσκουσι ὅτι ἰσχὺν δὲ περιποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσσχόντες αὐτοῖς.

Ἄπαντες γινώσκουσι ἰσχὺν δὲ περιποιήσασθαι ὅμως οὐκ ἐλαχίστην τούς προσσχόντας αὐτοῖς.

Ἄπαντες γινώσκουσι ἰσχὺν δὲ περιποιησαμένους ὅμως οὐκ ἐλαχίστην τούς προσσχόντας αὐτοῖς.

Επιμέλεια: Καφούρου Ρένα, Κούνου Χρύσα, Μποζιονέλος Δημήτρης

νέο φροντιστήριο